

економічних процесів із «тіні». Її архітектура має спиратися на принципи верховенства права, правової визначеності, пропорційності та ризик-орієнтованості; інструментально охоплювати податково-правові, фінансово-моніторингові, трудові, валютні й процесуальні механізми; гарантувати міжвідомчу координацію та належний обмін даними між органами публічної влади; а також забезпечувати ефективні засоби захисту прав платників і належні процесуальні гарантії.

Література:

1. Тіньова економіка. Аналітична доповідь. К., 2021. <https://me.gov.ua/download/74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8/file.pdf>
2. EU opens accession negotiations with Ukraine <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine>
3. Супрунова І.В. Державна політика у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки : монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021. 340 с.
4. Баранов С.О. Державне регулювання детінізації національної економіки: організаційно-правовий аспект: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. з держ. упр. спец.: 25.00.02. Київ, 2018. 242 с

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-159>

Чердинцев Юрій Герасимович

к.ю.н., докторант,

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Визнаючи той факт, що тематика права на державну службу у цілому, і права на державну службу в митних органах зокрема, попри певну увагу вітчизняних науковців до цієї проблематики [1–5], залишається як у центрі уваги з боку науковців-правників, так і є одним з важливих напрямків подальших наукових пошуків у сфері державної служби, видається за необхідне звернутися до такого питання, як особливості законодавчого регулювання права на державну службу в митних органах. Враховуючи те, що основні питання такого регулювання є

пов'язаними та обумовленими як митним законодавством, так і законодавством про державну службу, видається за доцільне акцентувати увагу на таких моментах.

Перший: Закон «Про митну справу в Україні» [6], як перший законодавчий акт у сфері митної справи незалежної України, містив тільки одну статтю щодо служби в митних органах – ст. 7 «Посадові особи митних органів України», яка: а) передбачила поняття «посадова особа митних органів»; б) визначила, що такими особами можуть бути тільки громадяни України; в) встановила окремі аспекти юридичної відповідальності посадових осіб. Таким чином, названий Закон ввів у нормативний обіг митного законодавства поняття «посадова особа митних органів» (для зіставлення: Закон «Про державну службу» використовує поняття «державний службовець»), визначив першу загальну вимогу до осіб, які претендують на державні посади в митних органах – громадянство України, і передбачив засадничі основи юридичної відповідальності посадових осіб митних органів.

Другий: структура першого МК України (1991) [7] передбачала Х Розділ «Службові особи митних органів України. Правовий і соціальний захист працівників митних органів України», який: а) ввів в обіг митного законодавства поняття «службові особи митних органів» [на відміну від поняття «посадові особи митних органів», не передбачаючи визначення цього поняття як у ст. 15, яка надавала визначення термінам, що у ньому використовувалися, так і в можливій Примітці до ст. 153 МК України]; б) визначив загальні вимоги до особи, яка претендує на посаду державної служби в митних органах: громадянство; ділові і моральні якості; освітній рівень; стан здоров'я. При цьому слід звернути увагу на те, що названі вимоги залишаються дієвими до цього часу і вони передбачалися МК України (2002 і 2012 рр.); в) визначив форму прийняття на службу в митні органи – добровільна договірна основа; г) започаткував обмеження при прийнятті на службу в митні органи, вірніше – одне обмеження: не могла бути прийнятою на службу особа, яка була засуджена за вчинення злочину. При цьому слід звернути увагу на те, що на той час не передбачалася диференціація злочину (з необережності або з умислом), як це має місце на теперішній час; д) започаткував обмеження щодо проходження служби в митних органах, зокрема щодо суміщення служби в митних органах з роботою на підприємствах і підприємництвом за виключенням наукової та педагогічної роботи. Слід звернути увагу на те, що ці обмеження було передбачено до прийняття першого антикорупційного закону – Закону «Про боротьбу з корупцією» [8]; ж) запровадив атестацію службових осіб митних органів один раз на п'ять років; з) передбачив персональні звання для службових осіб митних органів,

визначив порядок їх присвоєння і позбавлення. При цьому слід зазначити, що МК України (1991), після прийняття Закону «Про державну службу» (1993) [9], не було доповнено положенням щодо поширення названого Закону на відносини, що виникають при проходженні державної служби в митних органах в частині, не урегульованій нормами митного законодавства. Це дає підстави зазначити, що державна служба в митних органах у цілому, і право на державну службу в митних органах зокрема регулювалися митним законодавством і ця служба являла собою такий вид державної служби як спеціалізована служба.

Третій: для МК України (2002) [10] характерним було те, що він: 1) запровадив новітні положення, яких не було у попередніх законодавчих актах [1; 7], зокрема щодо: а) щодо повернення до поняття «посадова особа митних органів» та надання його визначення; б) поширення дії Закону «Про державну службу» на ті службові відносини, яких не урегульовано митним законодавством; в) необхідності прийняття Дисциплінарного статуту митної служби України [11], який діяв до 04.07.2013 р.; д) присяги та урочистого зобов'язання посадових осіб митних органів; ж) принципу безпартійності посадових осіб митних органів; з) обмеження в роботі, пов'язаної із здійсненням контролю за роботою близьких родичів; 2) удосконалив ряд положень попереднього МК України (1991), зокрема щодо: а) введення в нормативний обіг поняття «спеціальні звання посадових осіб митних органів» замість поняття «персональні звання для службових осіб митних органів», порядок їх присвоєння та позбавлення; б) загальних вимог до особи – досягнення 18 років; в) судимості – тільки за вчинення умисного злочину; г) обмеження в роботі за сумісництвом та зайнятті підприємницькою діяльністю (ст. 416 МК України).

Таким чином, МК України (2002) практично посилив особливості нормативного регулювання державної служби в митних органах і тим самим продовжив тенденцію розвитку державної служби в митних органах, як державної спеціалізованої служби.

Четвертий: чинний на теперішній час МК України (2012) [12], на відміну від попереднього МК України (2002), передбачив ряд докорінних змін у питанні регулювання державної служби в митних органах, які мають прояв у таких його положеннях: а) ч. 3 ст. 569 уперше визначено, що відносини, які виникають у зв'язку з прийняттям на державну службу до митних органів, її проходженням та припиненням, визначаються законодавством про державну службу, крім особливостей, передбачених МК України. Тобто йдеться про те, що стосовно державної служби в митних органах у цілому, і права на державну службу в митних

органах зокрема, у першу чергу діє законодавство про державну службу і насамперед Закон «Про державну службу» [13], а МК України визначає особливості (тобто виключення), які є характерними тільки для митної служби. Так, до регулювання Законом «Про державну службу» віднесено зокрема такі питання, як: загальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посади категорії «Б» і «В» в митному органі; присяга; випробування; акт про призначення на посаду державної служби; правила внутрішнього службового розпорядку; дисциплінарна і матеріальна відповідальність посадових осіб митних органів; підстави припинення служби в митних органах тощо, частина яких раніше або визначалася митним законодавством, або опосередковано визначалася Законом «Про державну службу».

Водночас слід звернути увагу на те, що має місце оновлення переліку питань служби в митних органах, які регулюються виключно МК України, зокрема щодо: а) особливостей прийняття на службу до митних органів (обмеження, контракт); б) керівника Держмитслужби; в) порядку призначення та звільнення керівника Держмитслужби; г) ротації; д) атестації посадових осіб митних органів (відповідно до Закону «Про державну службу» до державних службовців замість атестації застосовується щорічне оцінювання результатів службової діяльності, яке не поширюється на посадових осіб митних органів); ж) проведення психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа; з) проведення перевірки на добросовісність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів; з) перевірки рівня митних компетенцій.

Вищенаведене свідчить про те, що саме з МК України 2012 р. розпочався процес уніфікації правового регулювання служби у митних органах законодавством про державну службу і насамперед Законом «Про державну службу» і такий процес розпочався ще за час дії Закону «Про державну службу» 1993 р. Має місце тенденція поступового переведення державної служби в митних органах із спеціалізованої служби (для якої характерним є регулювання переважної більшості питань нормами митного законодавства) до адміністративної служби (для якої характерним є регулювання переважної більшості питань нормами Закону «Про державну службу»).

Література:

1. Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.
2. Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.

3. Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с.
4. Панова Н.С. Концепт державної адміністративної служби України: дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2021. 444 с.
5. Примаченко Д.В., Примаченко Д.Д. Правове регулювання вступу на державну службу в митні органи України: сучасний стан та перспективи. *Правова позиція*. 2020. № 1(26). С. 68–76.
6. Про митні справу в Україні: Закон України від 25.06.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-12#Text> (втратив чинність).
7. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text> (втратив чинність).
8. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80#Text> (втратив чинність).
9. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text> (втратив чинність).
10. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15#Text> (втратив чинність).
11. Про Дисциплінарний статут митної служби України: Закон України від 06.09.2005 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-15#Text> (втратив чинність).
12. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. Дата оновлення: 31.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
13. Про державну службу: Закон України від 16.12.2015 р. № 3723-XII. Дата оновлення: 04.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.